

ACTIEGROEP WINDTURBINES BLERICK

Per adres: Jos Raedts
Klingerbergsingel 243
5925 AH Venlo-Blerick

www.actiegroepwindturbines.nl
info@actiegroepwindturbines.nl

Blerick, 9 maart 2018

Gemeenteraad van Venlo
Postbus 3434
5902 RK Venlo

Onderwerp: Raadsvergadering 28 februari 2018

Geachte raadsleden,

Naar aanleiding van de raadsvergadering van 28 februari 2018, gaan wij in deze brief in op enkele aan de orde gestelde zaken.

1. Voortraject / draagvlak
2. Voorkeursgebieden
3. Brief college d.d. 23.02.2018 met bijlagen memo Arcadis d.d. 22.02.2018 en brief Pondera Consult d.d. 23.02.2018
4. Gezondheid
5. Enkele opmerkingen

Ad 1) VOORTRAJECT / DRAAGVLAK

Gesteld wordt dat de raad min of meer gebonden is, omdat ze de Structuurvisie Klavertje 4-gebied heeft vastgesteld waarin een zoekgebied is aangegeven.

Natuurlijk is dat niet zo. Zo'n document is nog maar heel vaag, er is nog niets concreet uitgewerkt. Als burger je tegen zo'n document verzetten heeft geen zin. In feite moet je het zo zien dat er ruimte gereserveerd is voor een mogelijk toekomstige ontwikkeling. Of die ontwikkeling ook doorgaat/haalbaar is moet duidelijk worden als plannen worden uitgewerkt in het kader van een bestemmingsplanprocedure. Er is overigens sprake van een "zoekgebied", niet van een "plaatsingsgebied".

Je merkt dan ook dat er gaande de rit nog van alles gebeurt. In 2014 wordt het nieuwe POL-2014 vastgesteld en daarmee is het zoekgebied flink verkleind; 5 van 9 windturbines liggen niet in het voor windturbines vastgestelde voorkeursgebied.

Verder blijkt in het kader van de bestemmingsplanprocedures dat ook een gedeelte van het zoekgebied bij de Grubbenvorsterweg/Sevenumseweg afvalt vanwege de Rotterdam-Rijn-Pijpleiding die hier ligt.

Ook worden de windturbines opeens hoger, 201 en 211 m in plaats van 181 m .

Dat de conclusie van de GezondheidsEffectScreening (GES) in het kader van de structuurvisie (planMER blz. 12) "dat de voorgenomen ontwikkelingen geen effecten hebben op de omliggende woonkernen" (buiten het gebied van de structuurvisie zoals Boekend en Blerick) niet juist is mag helder zijn.

Dat in het kader van de leefbaarheid en gezondheid de niet in het voorkeursgebied gelegen windturbines sowieso zouden moeten afvallen omdat ze te dicht bij de (stedelijke) woonbebouwing liggen ligt voor de hand.

De belangenafweging vindt **nu** plaats, in het kader van de bestemmingsplanprocedure. De raad is daarbij nergens aan gebonden. Het is de bevoegdheid en de verantwoordelijkheid van de raad om al dan niet medewerking te verlenen aan een plan.

Een opmerking zoals *"je trekt samen op en blijft betrouwbaar"* is dan ook zeer misplaatst.

De raad hoort rekening te houden met zijn burgers en hoort zorgvuldige afwegingen te maken met betrekking tot de ruimtelijke ordening.

Ieder raadslid moet "zonder last*", dus op basis van *eigen inzicht en overtuiging* een oordeel vellen. Dus een raadslid mag zich niet laten *opdragen* in een stemming een bepaald standpunt in te nemen.

*Gemeentewet artikel 27: "De leden van de raad stemmen zonder last."

Het verzet vanuit de bevolking heeft het college en de initiatiefnemer mogelijk verrast, maar dat was te voorzien.

De opmerkingen *"dat het onbegrijpelijk is dat er na de vaststelling van de structuurvisie niet gepoogd is draagvlak te creëren"* onderschrijven wij. Wij willen daarbij opmerken dat er tijdens de nu onderhavige procedure nog veel draagvlak verloren is gegaan door onjuiste informatie te geven over met name mogelijke overlast. Bewoners vertrouwen de initiatiefnemer absoluut niet meer. (Dat laatste blijkt uit de duizenden communicatiemomenten die wij mochten hebben.)

Een belangrijk beleidsdocument is het "Energieakkoord voor Duurzame Groei" dat in september 2013 werd gesloten tussen de regering en 40 maatschappelijke organisaties. Wat windenergie betreft wordt gesteld dat alle partijen actief moeten bijdragen aan het versterken van het maatschappelijk draagvlak, dat het geforceerd doorzetten van projecten contraproductief is.

We willen in dat kader opmerken, dat de nota Energiestrategie 2030 (die verder niets te maken heeft met het voortraject) wat windenergie betreft, insteekt op draagvlak; er zal met inwoners en bedrijven worden gesproken over locaties waar opwekking van windenergie kan plaatsvinden.

Ad 2) VOORKEURSGEBIEDEN

Bij de vaststelling van het POL-2014 wordt het zoekgebied flink verkleind; 5 van 9 windturbines liggen niet in het voor windturbines vastgestelde voorkeursgebied en zijn daarmee van de baan.

Opmerkingen dat plaatsing buiten het vastgestelde voorkeursgebied mogelijk is, zijn zeker correct. Maar niet zonder meer, niet in het onderhavige geval.

Je mag ervan uitgaan dat plaatsing buiten een voorkeursgebied niet aan de orde is indien er binnen de voorkeursgebieden, zoals aangegeven op de kaart, nog genoeg ruimte is. Er wordt immers gesteld dat *"uit het plan-MER blijkt dat deze gebieden voldoende potentie hebben om de opgave te verwezenlijken."*

Dus plaatsing buiten het voorkeursgebied zou dan pas aan de orde kunnen komen als het voorkeursgebied "vol" is. Logisch is sowieso, dat er uitgangspunten worden opgesteld waaraan plaatsing buiten het voorkeursgebied zou moeten voldoen. Logisch zou zijn dat dan met name gedacht moet worden aan (zie ook planMER Pol-2014):

- geen plaatsing in kwetsbare landschappen en natuurgebieden
- zo ver mogelijk van woonkernen

Het mag duidelijk zijn dat de huidige locatie ook hiermee zeer in strijd is. De windturbines liggen (grotendeels in het NNN-gebied) tegenover het prachtige cultuurhistorisch zeer belangrijke natuurgebied Crayelheide en tegenover het natuurreservaat Koelbroek. Verder ligt de locatie dicht bij Boekend en Blerick, dus tegen het stedelijk gebied aan. Daarbij zijn er geen alternatieve locaties bekeken.

Het POL-2014 geeft dus aan dat er voldoende ruimte is binnen de voorkeursgebieden (kaart) om windturbines te plaatsen. Denk daarbij met name aan de grootschalige landschappen in de jonge Peelontginningen van Midden- en Noord-Limburg.

Hier is voldoende ruimte en er zijn *voldoende mogelijkheden windturbines ver genoeg van (geconcentreerde) woonbebouwing* te plaatsen.

Het ligt dus voor de hand in het onderhavige geval alleen de 4 windturbines die liggen in het voorkeursgebied van de provincie te accepteren en voor de andere 5 alternatieve locaties te zoeken, waarbij nadrukkelijk naar Horst aan de Maas en Venray wordt gekeken.

**Ad 3) BRIEF COLLEGE D.D. 23.02.2018 MET BIJLAGEN MEMO
ARCADIS D.D. 22.02.2018 EN BRIEF PONDERA CONSULT
D.D. 23.02.2018**

Commissie voor de milieueffectrapportage

Gesteld wordt dat de Commissie m.e.r. een positief advies over het MER heeft gegeven, dat in haar advies expliciet wordt aangegeven dat het MER alle essentiële informatie bevat over de milieueffecten van het windpark, zodat de gemeente het milieubelang volwaardig kan meenemen in hun besluit over Windpark Greenport Venlo.

Het bovenstaande wil dus **niet** zeggen dat de Commissie m.e.r. positief is over de plannen met betrekking tot het windpark. Nee, daar bemoeit de Commissie zich niet mee, afwegingen moet de gemeenteraad maken.

Zo moet ook uw raad beslissen welke gezondheidseffecten acceptabel worden geacht. (Zie verder brief A.W.B. d.d. 26.02.2018.)

Raad van State

Om te beginnen zien wij positieve punten in de uitspraak van de Raad van State inzake "Windpark De Drentse Monden en Oostermoer" en eerdere recente uitspraken over windparken. Wij komen daar zo op terug.

De Raad van State is de hoogste bestuursrechter van ons land (tevens adviesorgaan regering, maar dat speelt hier niet). Er is dus gewoon sprake van een rechterlijke uitspraak die afhankelijk is van de *input* van de partijen. Er is dus geen sprake van zorgen wegnemen en dergelijke. Je mag dus ook niet te verregaande conclusies trekken uit een uitspraak, maar je moet altijd kijken naar wat de partijen aan informatie hebben aangedragen.

Bij meer ingewikkelde zaken wordt een deskundigenbericht gevraagd en dat was ook bij "Windpark De Drentse Monden en Oostermoer" het geval. Het betreft hier een van de grote windparken in Nederland die onder de Rijkscoördinatieregeling vallen (150MW, turbines maximaal 210,50 m hoog).

Passage:

"Nieuwe wetenschappelijke inzichten

In het deskundigenbericht staat dat in wetenschappelijke publicaties de laatste tijd wordt vermeld dat aan de hinder van windturbinegeluid wellicht meer gewicht moet worden toegekend dan in het verleden is gebeurd. Gewezen is op een symposium eind 2014 in Zweden waar melding is gemaakt van onderzoek waaruit zou zijn gebleken dat amplitudemodulatie de hinderbeleving van windturbines sterk kan doen toenemen. Een oorzaak voor mogelijke onderschatting van hinder van windturbinegeluid in het Activiteitenbesluit zou kunnen liggen in het feit dat de wetgever de keuze voor de normstelling in artikel 3.14a, eerste lid, van het Activiteitenbesluit omstreeks 2010 heeft gemaakt op basis van onderzoeken naar dosis-effectrelaties in Nederland en Zweden in de jaren daaraan voorafgaand, aldus het deskundigenbericht. De windturbines waren toen

kleiner dan de windturbines die de laatste jaren worden gerealiseerd. De steeds grotere ashoogten, grotere diameters van de wieken en het feit dat boven de 120 m de windprofielen sterk kunnen afwijken van de standaarden die men voor lagere hoogten hanteert, kunnen volgens het deskundigenbericht bijdragen aan een wellicht veranderend milieutechnisch inzicht bij het beoordelen van de hinderlijkheid van het windturbinegeluid. In dit kader hebben onderzoekers enige tijd geleden vermeld van mening te zijn dat er vanwege het opvallende karakter van het windturbinegeluid een toeslag van 5 dB op het Lden zou moeten worden toegepast, de zogenoemde straffactor, aldus het deskundigenbericht."

>Het deskundigenbericht stelt dus dat de normen zouden moeten worden aangepast, maar de Afdeling wil daarop niet vooruitlopen (idem uitspraken "Windpark Spui" en "Windpark De Veenwieken"). Maar het is een duidelijk signaal richting "regelgevend gezag".

>De Afdeling zegt verder niet dat de geluidnormen voldoende bescherming bieden; gesteld wordt dat de geluidnormen rekening houden met een percentage ernstig gehinderden.

>Voor wat betreft de betogen die het hebben over laagfrequent geluid en infrasoongeluid wordt gesteld dat er in Nederland geen wettelijke normen voor laagfrequent geluid of infrageluid zijn.

Dat is dus aan "het regelgevend gezag".

Enkele andere interessante passages:

"Voor windparken op land hanteert de Afdeling als uitgangspunt dat gevolgen van enige betekenis aanwezig kunnen worden geacht binnen een afstand van tien keer de tiphoogte van de voor appellanten dichtstbijzijnde windturbine, gemeten vanaf de voet van de windturbine."

(Wij willen opmerken dat binnen deze zone al geheel Boekend en Klingerberg liggen én dat dit de kant op lijkt te gaan van Bayern en Polen.)

"Volgens de ministers is een van de uitgangspunten bij de selectie van kansrijke gebieden voor windenergie dat zo min mogelijk mensen hinder ondervinden. De ministers achten dit een legitiem uitgangspunt dat zich verdraagt met een goede ruimtelijke ordening."

"De ministers hebben zich terecht op het standpunt gesteld dat de situatie in dichtbevolkte gebieden niet overeenkomt met de situatie in een dunbevolkt gebied zoals het plangebied, met name wat betreft het aantal gehinderden en de afstand van de windturbines tot woningen en andere gevoelige objecten."

.

Conclusie

Uit de uitspraken blijkt duidelijk dat de huidige normen ter discussie staan! En dat niet alleen, ook wordt gesteld dat *gevolgen van enige betekenis* aanwezig kunnen worden geacht binnen een *afstand van tien keer de tiphoogte* van de voor appellanten dichtstbijzijnde windturbine, gemeten vanaf de voet van de windturbine.

Verder is er aandacht voor het uitgangspunt dat *zo weinig mogelijk mensen hinder* ondervinden en wordt gesteld dat het *aantal gehinderden* en de *afstand van de windturbines tot woningen* een rol speelt.

Dit alles pleit er voor de zuidelijke 5 turbines te schrappen.

A.W.B. en Raad van State

Zou uw raad de bestemmingsplannen nu vaststellen, maken wij (via Goorts + Coppens Advocaten) dan kans om de procedure te winnen bij de Raad van State? Het zou kunnen, maar er is slechts sprake van een marginale toetsing door de Afdeling en zeker voor wat betreft het onderdeel "geluid/gezondheid" ligt dat moeilijk.

Wat geluid en gezondheid betreft zal de Afdeling in eerste instantie alleen naar de wettelijke normen kijken en wat laagfrequent en infrasoon geluid betreft, zal gesteld worden dat er in Nederland geen wettelijke normen voor laagfrequent geluid en infrasoon geluid zijn.

Maar er zijn wel andere mogelijkheden. Gedacht zou kunnen worden aan inbreuk op artikel 8 van het EVRM.

Het is echter moeilijk/onmogelijk om binnen 6 weken hier goed onderbouwd met degelijke rapporten op te kunnen reageren.

U als raad heeft alle beleidsvrijheid en kunt wel rekening houden met een goed woon- en leefklimaat, rekening houden met de belangen van bewoners. En wij verwachten dat ook van u.

PONDERA

We willen opmerken dat in de brief van Pondera gesproken wordt over "ultrasoon" geluid. Wij nemen aan dat "infrasoon" geluid bedoeld is. Wij hebben overigens mogen constateren dat er in Nederland heel weinig kennis is op het vlak van infrasoon geluid. Veel en diepgaande, wetenschappelijke kennis is er bij medische wetenschappers in Duitsland. Wij zullen even kort reageren op de brief.

Gezondheid

Pondera stelt dat er voor gezondheidseffecten van infrasoon geluid door windturbines geen enkele wetenschappelijk onderbouwde aanwijzing is, dat de geluidsniveaus daarvoor te laag zijn.

Reactie: dat is achterhaald. Door de continue belasting (de windturbines draaien in principe 24 uur per dag) treedt ook al bij lagere geluidssterkten (blijvende) gezondheidsschade op.

Ten onrechte wordt door met name de windlobby beweerd dat infrasoon geluid pas kwaad kan als het waarneembaar is. Waarneembaar wil dan zeggen dat het te voelen is via het lichaam. Denk daarbij aan vibraties op de huid bij 3 Hz 120 dB.

Deze hoge geluidsdruk is bij windturbines niet te verwachten, maar wel een constante aanvoer van infrasoon geluid met een lagere geluidssterkte. Intussen zijn

er meer dan genoeg wetenschappelijke onderzoeken die aantonen dat infrasoon geluid **óf** bij een kortstondige hoge blootstelling **óf** bij een continue langdurige blootstelling in lagere dosering de gezondheid kan (en zal) aantasten. En bij windturbines hebben we het dus over een continue blootstelling, dag en nacht.

Uit onderzoeken blijkt dat vooral zwangere vrouwen, mensen met een zwakkere gezondheid en ouderen extra gevoelig zijn voor infrasoon geluid.

Kan men nu een grenswaarde toekennen aan infrasoon geluid? Op dit moment wordt als grens waarop het lichaam infrasoon geluid niet meer verwerkt in het algemeen 60 dB bij 10 Hz gezien.

Hinder

Gesteld wordt dat de mogelijke bijdrage van het laagfrequente deel van het geluid op de hinderbeleving al verdisconteerd is bij het vaststellen van de Nederlandse norm. Dat de norm daarnaast is gebaseerd op praktijkonderzoeken op duizenden adressen, dat dit wordt bevestigd in de brief uit 2014 aan de Tweede kamer van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu. Gesteld wordt ook nog eens dat deze conclusie specifiek werd onderschreven door de recente uitspraak van de Raad van State in het kader van de Drentse Monden en Oostermoer.

Reactie

Eerste plaats

Op de eerste plaats wijzen wij u op de onderzoeksuitkomsten van de Universiteit van Aalborg.

Universiteit Aalborg

De universiteit van Aalborg heeft in opdracht van de gemeente Maastricht (onder leiding van het expertteam van Prof H. Moller) een second opinion (2012) uitgevoerd voor wat betreft een nieuw op te richten windturbinepark bij Maastricht (4 turbines van 3 MW). De conclusie is dat het windturbinepark, **dat overigens wel aan de Nederlandse norm voldoet, ernstig tekort schiet** als het gaat om de bescherming van omwonenden. Zowel de laagfrequent geluidsaspecten als de Lden norm worden door deze wetenschappers bekritiseerd. Het windpark is niet doorgegaan.

De norm van 20 dB binnenshuis ('s avonds en 's nachts) werd in 10-20% woningen met de slechtste geluidsisolatie overschreden bij de 1600 meter contour (meting kaart). Dit is belangrijk omdat de hinder die wordt ondervonden van laagfrequent geluid sterk toeneemt wanneer het geluid de 20 dB overschrijdt.

Zie verder reactie van Peutz d.d. 27.02.2018 met indicatieve kaart, waarop te zien is dat binnen de bovengenoemde norm zo'n beetje geheel Boekend ligt en het grootste deel van de Klingerberg.

Tweede plaats

Op de tweede plaats merken we op dat in het deskundigenbericht inzake "Windpark De Drentse Monden en Oostermoer" gesteld wordt dat de steeds grotere ashoogten, grotere diameters van de wieken en het feit dat boven de 120 m de windprofielen

sterk kunnen afwijken van de standaarden die men voor lagere hoogten hanteert, kunnen bijdragen aan een wellicht veranderend milieutechnisch inzicht bij het beoordelen van de hinderlijkheid van het windturbinegeluid.

Duidelijk mag zijn dat genoemde hinder-onderzoeken dus achterhaald zijn. En daarmee ook de brief van de Staatssecretaris. En zoals de Afdeling stelt, er zijn geen wettelijke normen voor laagfrequent geluid.

Zie verder rapporten Peutz.

ARCADIS

Wij verwijzen naar de reactie d.d. 27.02.2018 van Peutz.

Arcadis haalt voor wat betreft gezondheidseffecten een nader onderzoeksrapport aan van het RIVM en de GGD, getiteld "Health effects related to wind turbine sound " uit 2017. Gesteld wordt dat in "Windpark De Drentse Monden en Oostermoer" (21.02.2018) de Afdeling geen aanleiding ziet om aan de bevindingen in het rapport van het RIVM uit 2017 te twijfelen.

Het rapport gaat onder andere in op de hinderlijkheid van met name het typerende ritmische karakter van het geluid van windturbines (amplitudemodulatie), stelt dat er een relatie is tussen slaapverstoring die op individuele basis is gemeld en ergernis over het geluid van windturbines. Volgens het rapport van het RIVM uit 2017 kunnen de langdurige ergernis over de hinder van windturbines en het gevoel dat de kwaliteit van de leefomgeving is verminderd of zal verminderen negatieve gevolgen hebben voor het welzijn en de gezondheid.

Gesteld wordt echter dat er onvoldoende wetenschappelijk bewijs beschikbaar is voor een directe relatie tussen gezondheidsrisico's en het geluid van windturbines. Wat infrasoon geluid betreft wordt gesteld dat dit in ieder geval niet luid genoeg is om effecten op de gezondheid te veroorzaken.

Commentaar

Voor wat betreft infrasoon geluid verwijzen wij naar onze brief van 05.01.2018 waarin duidelijk is aangegeven dat door de continue belasting ook al bij lagere geluidssterkten (blijvende) gezondheidsschade optreedt. In de (Duitse) medische wereld wordt dit intussen als vaststaand feit gezien. Zie ook onze brief van 19.02.2018. Wij zullen er nog iets over zeggen bij punt 4 "gezondheid".

Dan willen wij nog iets over het rapport zeggen. Wij hebben dit Engelstalige rapport op 3 januari 2018 besproken met een van de makers en de bevindingen daarna kortgesloten met enkele Duitse medische wetenschappers. De wetenschappers stellen dat het vaststaat dat er bij langdurige blootstelling aan infrasoon geluid ook bij lage geluidssterktes gezondheidsschade ontstaat. In dit rapport wordt ervan uit gegaan dat gezondheidsschade pas ontstaat bij hoge geluidssterkten.

Maar in het kader van langdurige blootstelling aan windturbinegeluid wordt wel dit gezegd:

"In the Canadian study length of exposure seemed to be an important situational factor and

led to up to 4 times higher levels of annoyance for people living more than 1 year in the vicinity of a wind turbine. This indicates sensitization* to the sound rather than adaptation or habituation as is often assumed."

*sensibilisatie= je wordt er steeds gevoeliger voor, dus hier is al sprake van een effect van langetermijn blootstelling

We hebben het hier over een literatuuronderzoek, waarbij allereerst gekeken moet worden wat over de selectie wordt gezegd.

Met betrekking tot laagfrequent geluid en infrason geluid wordt gezegd:

*"We aimed to include low-frequency sound and infrasound in this review, but there are **less publications and review** specifically addressing this part of the spectrum."*

Verder zijn bijvoorbeeld niet meegenomen algemene gezondheidsrapporten op het gebied van geluid en is alleen gekeken naar publicaties in Engels, Duits, Frans en Nederlands. Ook artikelen die bijvoorbeeld in Duitse artsenbladen stonden zijn niet meegenomen.

Je moet dus kritisch kijken naar dit soort literatuuronderzoeken. Sowieso kun je zeggen dat de uitspraak "infrageluid moet over het algemeen onhoorbaar worden geacht en is in ieder geval niet luid genoeg om effecten op de gezondheid te veroorzaken" niet juist is.

Het Nederlandstalige RIVM-rapport uit 2013 is veel genuanceerder (zie onze zienswijze).

Het Kennisplatform Windenergie stelt (Kennisbericht 1.0, 2015) dat bij het plaatsen van windturbines nabij bewoond gebied geluid één van de belangrijke onderwerpen is, dat het geluid kan leiden tot klachten bij omwonenden die op grond van onderzoek nog maar ten dele kunnen worden verklaard.

Het platform stelt ook dat het feit dat er voor een aantal gezondheidseffecten in relatie tot windturbinegeluid nog onvoldoende bewijs is, niet betekent dat die relatie er niet is.

Verder nogmaals, we hebben het hier over een rechter die oordeelt over de informatie die hij van de partijen heeft ontvangen. Als hier wordt gezegd "De Afdeling ziet geen aanleiding om aan de bevindingen in het rapport van het RIVM uit 2017 te twijfelen." dan houdt dat in dat de tegenpartij geen goede argumenten heeft ingebracht om conclusies in het rapport te ontkrachten.

In dat kader willen wij opmerken dat voor zover wij hebben kunnen nagaan het infrason-verhaal bij de Raad van State nog nooit goed onderbouwd is geweest door de tegenstanders van windprojecten. Het is altijd maar een weinig diepgaand, oppervlakkig verhaal geweest.

AD 4) GEZONDHEID

Dat de windturbines zullen leiden tot (ernstige) hinder staat vast. Vraag wordt steeds gesteld of er ook sprake is van aantasting van de gezondheid.

Er wordt wel gesteld dat regulier geluid en laagfrequent geluid (zeer) hinderlijk zijn, maar dat ze niet direct de gezondheid aantasten. Wel indirect; als je bijvoorbeeld langdurig slecht slaapt of stress krijgt leidt dit vaak tot gezondheidsschade.

Daarbij moet worden opgemerkt dat je niet went aan windturbinegeluid, zoals dat wel het geval is bij bijvoorbeeld verkeerslawaaï. Integendeel zelfs, geconstateerd wordt dat je er steeds gevoeliger voor wordt (sensibilisatie) bij langetermijnblootstelling.

Hier willen we even opmerken dat er in enkele onderzoeken een relatie werd gezien tussen ervaren hinder en economisch belang. In andere onderzoeken werd dat weer ontkend. Je moet voorzichtig omgaan met dit soort bevindingen.

In ieder geval wordt in de Duitse medische wereld gesteld dat infrasoon geluid in principe bij iedereen, dus ook bij de meest fervente voorstanders van windenergie, gezondheidsschade veroorzaakt.

Infrasoon geluid tast de gezondheid direct aan. Uit diverse rapporten blijkt, dat zo'n 30% van de omwonenden binnen een cirkel van 2 km (blijvende) gezondheidsschade oploopt. Duidelijk is aangegeven dat je op dit moment uit zou moeten gaan van een afstand tot woonbebouwing van 3 km.

Als je hoorbaar lawaai hebt, kun je maatregelen treffen. Weglopen of gehoorbeschermers opzetten. Bij infrasoon geluid kan dat niet, je hoort het geluid immers niet. Stiekem tast het je gezondheid aan, als een dief in de nacht. Functionele processen van de hersenen worden veranderd. De enige mogelijkheid om aan de gevolgen te ontsnappen is een voldoende afstand tussen windturbines en woonbebouwing.

We zijn in onze brieven ingegaan op het feit dat diverse landen afstandsnormen hebben ingesteld.

Polen, net zoals eerder Bayern, heeft in juli 2016 bepaald dat de afstand tot woonbebouwing minimaal 10x de hoogte van de windturbine moet zijn:

*"Das polnische Institut für Volksgesundheit (PIZP-PZH) hatte eine Empfehlung ausgesprochen, dass Windparks mindestens 2 Kilometer von der Wohnbebauung entfernt stehen sollten. Dazu hatte die oberste Gesundheitsbehörde Polens eine Überprüfung von fast 500 Artikel umfassenden, aktuellen wissenschaftlichen Publikationen vorgenommen und beruft sich außerdem auf das **Vorsorgeprinzip**, welches Teil des EU-Rechts ist."*

Wij gaan hier verder niet op infrasoon geluid in, daarover hebben wij in deze brief en met name in eerdere brieven al het nodige gezegd.

Sven Johannsen, GuSZ

Wij willen hier nog wel ingaan op recent contact met Sven Johannsen, CEO "GuSZ Gutachter- u. Sachverständigen- Zentrum Umwelt-Messungen GmbH", Europaweit führend in Infraschall-Messung u. Forschung.

Vanwege verblijf in het buitenland is er sprake geweest van e-mail verkeer.

Passage e-mail d.d. 28.02.2018:

"Es gibt mehrere gute Studien die belegen, das technisch erzeugter Infraschall (wie dieser so eben auch von WKA erzeugt wird und ausgeht) auch schon bei sehr geringen „linearen Schalldrücken“ (z.B. im Bereich von um die 50 dB „linear“) über die Zeit (Expositionsdauer!) gesundheitsschädigend ist.

Meine Firma (durch Messungen bei WKA-Betroffenen) kann dieses sogar einzelfallbezogen durchaus auch nachweisen! Wir verfügen über ein neurologisches Institut, welches in der Lage ist Betroffenen „subliminal“ bis in den Bereich von 0,1 Hz zu beschallen und dann per EEG, Atemfrequenzkontrolle und 5 weiterer medizinischer Tests den Betroffenen dieses auch attestieren zu können."

Twee vragen met antwoord e-mail d.d. 05.03.2018:

1. Ist es sicher dass Infraschall bei Windkraftanlagen gesundheitsschädlich ist, oder ist es eine Annahme ?

"Nein, das ist sicher! Jeder Mensch reagiert dort jedoch ein wenig anders, da der Eine sensibler als der Andere ist.

Aber auch Menschen die sich eigentlich nicht beschweren, werden i.d.R. durch Infraschall-Immissionen von Windkraftanlagen durchaus geschädigt, wenn Sie diesen nur lange genug ausgesetzt sind. In der Regel wird das dann aber meistens (von den behandelnden Ärzten) nicht erkannt, oder auf das Alter, oder erbliche Vorbelastungen etc. geschoben..."

2. Darf man davon ausgehen dass 30% der Anwohner (bis zu einer Entfernung von 2000 Meter) gesundheitlich betroffen werden? (Studie Schweden.)

"In Schweden haben Fachärzte in der Schwedischen Ärztezeitung im August 2013 auf die Gesundheitsrisiken durch Infraschall hingewiesen und festgestellt, daß 30% der Anwohner betroffen sind."

"Ja, davon darf man ausgehen! Ich selbst würde sogar sagen und behaupten, das bei modernen Windkraftanlagen in bis zu 10 km Entfernung (in Mitwindrichtung) bis zu 30% der Anwohner in diesem Umfeld mittel- und langfristig durch die Immissionen der Anlagen, die Anwohner in Ihrer Gesundheit geschädigt werden."

Dit alles klinkt uitermate bedreigend. Maar sowieso moeten alarmbellen rinkelen als je HTG-Direktor Professor Christian-Friedrich Vahl in de Allgemeine Zeitung (artikel 05.03.2018 dat u deze week heeft ontvangen) hoort zeggen:

"Und er klagte zunehmend über Konzentrations- und Schlafstörungen – Symptome, wie sie überall in der Welt in der Nähe von Windkraftanlagen geschildert werden."

In uw raad werd gesproken over fruitautomaat en casino, maar als je er vanuit mag gaan dat er bij 30 % van de bewoners in een cirkel van 2 km rond een windturbine

op termijn sprake zal zijn van (blijvende) gezondheidsschade, dan is het een soort Russische roulette als je blijft wonen binnen dat gebied.

Er mag dus niet lichtvaardig worden omgegaan met die zeer dreigende gezondheidsschade en je mag dus zeker niet op grond van beperkte literatuurstudies concluderen dat er geen sprake zou zijn van gezondheidsschade.

Ad 5) ENKELE OPMERKINGEN

Groen hart

Wat opviel in de betogen was dat er te weinig aandacht was voor natuur, cultuurhistorie en leefomgeving. Weinig aandacht voor de unieke natuurgebieden Crayelheide en Koelbroek, weinig aandacht voor het belang van het in stand houden van de groene buffer tussen industriegebied en Blerick, weinig aandacht voor het uitloopgebied van Blerick, weinig aandacht voor de toekomst van Boekend.

Wij zijn van mening dat alleen al de aantasting van dit gebied zou moeten leiden tot het schrappen van de 5 zuidelijkste turbines.

Kolencentrales

Gesteld werd dat "niet windmolens, maar kolencentrales draaien op subsidie". Er werd gesproken over indirecte subsidie in verband met het niet betalen van energiebelasting door grote bedrijven.

Dat grote bedrijven nauwelijks energiebelasting betalen klopt, maar dat houdt niet in dat kolencentrales subsidie krijgen. Passage uit onze zienswijze:

"Er is twijfel over nut en noodzaak van windenergie. Windenergie wordt zwaar gesubsidieerd, het gaat om zeer vele miljarden. Met name huishoudens en het MKB moeten dit betalen in de vorm van energiebelasting.

Een gemiddeld huishouden (3.500 kWh verbruik) betaalt momenteel zo'n € 426 aan energiebelasting; naar verwachting gaat dit oplopen tot € 720 in 2020 en in de jaren daarna tot € 1100 - € 1200. Er is dus sprake van een groot koopkrachtverlies."

Planschade en WOZ

Planschade

We lezen dat de initiatiefnemer op basis van de taxatie door SOAZ financiële middelen heeft gereserveerd, dat de financiële uitvoerbaarheid van het plan daarmee zeker is gesteld.

Zou het project doorgaan, dan kan er planschade geclaimd gaan worden. Wij schatten de kans om hoge bedragen te claimen hoog in. In rechtszaken is tot nu toe in Nederland niet/onvoldoende ingegaan op met name infrasoon geluid. U mag ervan uitgaan dat dit nu wel gebeurt, dat deskundigen een goede onderbouwing gaan geven.

Wij kunnen naar onze inschatting hard maken, dat binnen een cirkel van 2 km rond de windturbines sprake is van een dusdanige aantasting van het woon – en

leefgenot, dat er grote bedragen (het zal om vele miljoenen gaan) aan planschade zullen moeten worden toegekend.

Het standpunt van SAOZ, dat er bij de windturbines 6 t/m 9 sprake zou zijn van geen planschade, dat er in totaal sprake zou zijn van € 150.000 aan planschade (zie addendum SAOZ d.d. 28.07.2017) achten wij dus achterhaald. Je kunt in het kader van planschade niet meer voorbijgaan aan bijvoorbeeld de gevolgen voor de gezondheid van met name infrasoon geluid.

Op grond van het bovenstaande achten wij het bestemmingsplan dus niet economisch haalbaar. Denk daarbij ook nog aan de procedures die gevoerd zouden gaan worden om de windturbines 's avonds en 's nachts stil te zetten, waardoor er dus sprake zou zijn van lagere energieopbrengsten.

Planschade kan geclaimd worden tot 5 jaar na het onherroepelijk worden van het bestemmingsplan. Dus hier is alle tijd om een en ander goed uit te werken.

WOZ-waarde

Los van planschade hebben we natuurlijk ook te maken met WOZ-waarde. Dat de realisatie van het plan zal leiden tot forse verlagingen van de WOZ-waarde mag duidelijk zijn. Een verlaging van WOZ-waarde is gemakkelijk te claimen, een verlaging zal snel toegekend worden.

In het kader van verlaging WOZ-waarde wijzen wij op de uitspraak van de Hoge Raad "WOZ Termunterzijl" d.d. 29.08.2005 waarbij de uitspraak van het gerechtshof werd bevestigd dat er in het onderhavige geval, woning op circa 2 tot 2,5 km afstand tot windturbine, sprake was van een vermindering van de WOZ-waarde van de woning met 30%.

Wij wijzen dan nog op de beantwoording d.d. 27 februari 2018 door de gemeente van vragen van de raadsleden Leon van den Beucken en Frans Schatorjé, waar met betrekking tot de WOZ-waarden van woningen gesteld wordt:

" Uit de uitgevoerde risico inschatting is gebleken dat er geen waardedaling van de woningen in de Boekend en Klingerberg verwacht wordt."

Meent u nu werkelijk dat er geen sprake is van een forse daling van de WOZ-waarde als je opeens dit uitzicht hebt? En dan hebben we het nog niet over geluidshinder, bedreiging gezondheid etc.

Zo'n antwoord is natuurlijk volstrekt ongeloofwaardig. Uiteraard zal er wél sprake zijn van grootschalige, forse verlagingen van de WOZ-waarde.

Daarbij worden wij ook nog ondersteund door de eerder genoemde uitspraak van de Raad van State inzake "Windpark De Drentse Monden en Oostermoer".

De Afdeling stelt hier immers vast:

"Voor windparken op land hanteert de Afdeling als uitgangspunt dat gevolgen van enige betekenis aanwezig kunnen worden geacht binnen een afstand van tien keer de tiphoogte van de voor appellanten dichtstbijzijnde windturbine, gemeten vanaf de voet van de windturbine."

TENSLOTTE

Wij zijn van mening dat wij in onze zienswijze, in onze brieven, in alle informatie die u van ons heeft ontvangen, voldoende hard hebben kunnen maken dat de huidige plannen leiden tot ernstige hinder en zelfs tot aantasting van de gezondheid van duizenden inwoners.

Een goedkeuring zou inhouden dat er geen sprake meer is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat in Boekend en grote delen van Blerick.

(En dan hebben we het nog niet over de natuurgebieden Koelbroek en Crayelheide etc.)

Verder is verplaatsen van 5 van de 9 windturbines naar minder dicht bevolkte gebieden goed mogelijk. En ook de provinciale doelstelling speelt verder geen rol.

Kinderen en kleinkinderen in Amsterdam maakt het niets uit of de 5 windturbines waar het om gaat in Horst aan de Maas/Venray staan of in Blerick. Kinderen en kleinkinderen in Boekend, Klingerberg en de rest van Blerick wél !

In het kader van die kinderen en kleinkinderen willen we nog opmerken dat uit onderzoeken blijkt dat zwangere vrouwen extra gevoelig zijn voor infrason geluid. Een van de onderzoeksvragen in het Deense onderzoek in opdracht van de regering (zie brief A.W.B. d.d. 05.01.2018) heeft betrekking op de invloed van het windturbinegeluid op zwangere vrouwen en het (ongeboren) kind.

Laat de bewoners van Boekend en Blerick niet in de steek!

SAMEN = STERK

Hoogachtend,

J. Raedts

mr. M. Lenders

K. Delissen-Reijnen